

Список використаних джерел:

1. Котова О. Мистецький нонконформізм Одеси в українсько-російському контексті (60-80 - рр. ХХ ст.) / О Котова // Культура і сучасність. Альманах. – К. 2004. - № 1. – С. 100-105.
2. Росляков С. Необхідність свободи / С. Росляков // Образотворче мистецтво. – 2005. - №2. – С. 60 – 61.
3. Савицька О. Одеська школа сьогодні // Образотворче мистецтво. – 2004. - № 3. – С. 59 - 61.
4. Савицька О. Подивитися на себе з боку / О. Савицька // Образотворче мистецтво. – 1999. - № 3-4. – С. 60 -62.
5. Сучасні миколаївські митці – Миколаїв. – 2000. – 120 с.
6. Тарасенко О. Вільний політ /О.Тарасенко // Українська культура. – 1999. - № 1. – С. 22 - 23.
7. Федорук О. Прагнення мистецької досконалості / О. Федорук // Образотворче мистецтво. – 1999. - № 1-2. – С. 66 - 67.

Твердовська Л.П.,

учитель історії Василівської ЗОШ І-ІІІ ст.
Очаківської районної ради Миколаївської
обл.

РЕЗУЛЬТАТИ ЕТНОГРАФІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ СЕЛАМИ КІНБУРНЬСЬКОЇ КОСИ 2016-2018 рр.

Кінбурнський півострів майже до 80-х рр. ХХ ст. залишався ізольованою від материка територією, що вплинуло на менталітет населення, особливості побуту, заняття мешканців і зумовило формуванню цікавої народної культури корінних жителів. Але наприкінці ХХ ст. ізольованість півострова була порушена, і законсервоване століттями життя пізнало різких змін. Усе це становить загрозу знищення самотньої культури населення Кінбурнського півострова. Тому у 2016 році було вирішено здійснити етнографічну експедицію селами Кінбурнської коси, зібрати предмети побуту і знаряддя праці, якими користувались жителі з ХІХ ст., і за згодою власників, передати знайдені експонати у краєзнавчі музеї Очакова і Миколаєва, адже це важливо як для науки, так і для нас. Під поняттям «корінні мешканці» маються на увазі переселенці з Полтавської, Катеринославської, Чернігівської губерній, а також відставні російські солдати, які залишилися на косі після закінчення служби.

Переселенці з різних регіонів мали свої звичаї і дотримувалися їх, але місцеві умови, урізноманітнення етнічних та локальних особливостей спонукали жителів виробити для повсякдення найбільш доцільні й раціональні традиції. Отже, наприкінці ХІХ – поч. ХХ ст. на півострові вже побутувала

своя, усталена форма співжиття переселенців, елементи якої були зафіксовані під час експедиції.

Були обстежені наступні села Кінбурнської коси: Василівка, Покровка, Покровське. Виявлено, що майже третини житлового фонду – це хати, збудовані у період з початку ХХ ст. до 50-х років, є навіть хати датовані 1890 р., 1900 р., 1910 р. Тому дослідження цих будівель є важливим джерелом знань про особливості будівництва на півострові, а це три типи будівель – торчові, плетені та валькові (або з саману). Найбільш поширений на півострові перший тип осель. Двір завжди був огорожений. Огорожу найчастіше плели з лози, називали її «плетень» або робили з очерету тин – «лісу». Під час опитувань респондентів була записана технологія будівництва житлових будинків, рецептура приготування розчинів, фарб, зібрані фотографії плетених огорож, нам була передана дерев'яна голка, якою зшивали дах та стіни з очерету. За результатами дослідження учні Василівської школи створили макет селянського подвір'я з хатою і передали його до Очаківського військово-історичного музею.

Внутрішнє планування житла на Кінбурні характеризується повсюдно типологічною єдністю. Українська вариста піч, у якій варили їжу у чавунах, які ставили рогаками, хліб пекли на черені, подаючи хлібину на лопаті; парадний кут (покуть), у якому висіли ікони, прикрашені рушниками; стіл, лави, скрині. У кутку біля дверей робили дерев'яні полицки – мисники. «Піл» (постіль) до наших днів зберіг найпростішу конструкцію дощатого помосту на чотирьох вбитих у глиняну долівку кілках. Дно ліжка застеляли морською травою – зостерою (*Zostera*), яку місцеві називають «камка». Залізні ліжка («крóвать») з'явилися на Кінбурні на початку ХХ ст. «Крóвать» стояла у «чистій» хаті, застелялася «подзорником», який був прикрашений плетеним мереживом або «витинанкою» (вишивкою у техніці «рішельє»). Зустрічались і взагалі плетені накидки. Усі перераховані речі місцеві жителі передали до музеїв.

Жителі коси в умовах ізоляції змушені були вести натуральне господарство, тому ремесла були розвинуті, але в обмеженій кількості, це гончарство, ковальство, плетіння, килимарство, «витинання», в'язання, вишивка.

ГОНЧАРСТВО. На півострові є запаси декількох видів глини, у тому числі червоної і темно-сірої. Було з'ясовано, що наприкінці ХІХ ст. гончарний круг мав Магуза Корній, який з синами забезпечував жителів коси горщиками, макітрами. Частина предметів, зібраних під час експедиції – горщики, виготовлені його руками, були передані до Очаківського історико-краєзнавчого музею.

КОВАЛЬСТВО. Обробка металу способом гарячого кування виникло на косі з появою перших переселенців. У кожному селі були свої ковалі, не випадково один з районів села Покровки називають Ковалівкою. Ковалі виготовляли потрібні в кожному господарстві речі: плуги, підкови для коней і людей, коси, мотики, серпи, сокири, чотирьох грані цвяхи. Рибалки Кінбурну

взимку по льоду ловили рибу неводами, тому кожен замовляв собі підкови, аби не ковзати.

ПЛЕТІННЯ. Кустарний промисел з виготовлення господарсько-побутових виробів із різноманітної еластичної сировини. На косі як сировину для плетіння використовували лозу, верболіз та очерет. З лози плели стільці, рибальські корзини, корзини для овочів – «стульники», з очерету – невеликі «кошелі-сапети» і великі «зімбеля». Верболіз використовували для виготовлення каркасів рибальських ятерів та інших пасток.

КИЛИМАРСТВО. На території коси побутовали вузькі довгі килимові доріжки-налавники, «залавники», які виготовлялись як у Василівці, так і в Покровці. Але майстрами були жінки, які народились в інших регіонах України і не були місцевими, тому власна техніка не була вироблена.

ВИТИНАННЯ (вишивка у техніці «рішельє»). Цей вид мистецтва був дуже поширений на півострові. Майже кожна господиня вміла робити витинанки, якими прикрашали полички, вікна, мисники, підзорники, спідню білизну.

В'ЯЗАННЯ – поширений вид домашніх жіночих занять, який полягає у виготовленні окремих виробів переплітанням нитки у вигляді петель. Матеріалом для в'язання були самопрядені вовняні нитки, які жінки виготовляли з вовни за допомогою веретена або прядки, елементи якої ми виявили на косі.

В'язали вручну і рибальські сітки з конопляних ниток за допомогою спеціальної дерев'яної голки – «глички». У залежності від розміру вічок сітки, кожен рибалка мав цілий набір таких гличок.

ВИШИВКА завжди була характерною прикрасою українського народного одягу ще з глибокої давнини. Корінні жителі в минулих століттях через специфічні умови життя вишивкою займалися мало, але на півострові її розвиток відбувався постійно. В процесі експедиції були встановлені імена майстринь початку ХХ ст. - початку ХХІ ст. і визначені особливості їх творчості, вивчені головні техніки вишивки, поширені на Кінбурні. Колекція вишитих картин, зібраних під час експедиції, – окраса фойє Василівської школи.

Через відсутність деревини на косі деревообробництво не набуло поширення. Хатне начиння, бондарський посуд, предмети побуту (маслобойки, скрині, макогони, рубелі) мешканці коси купляли у містах. Але теслярі на косі теж були, які спеціалізувались на будівництві рибальських човнів – шаланд, каюків.

У трудовій діяльності жителів Кінбурнського півострова головне місце займали мисливство, рибальство, ломка солі.

РИБАЛЬСТВО – головний і найдавніший промисел жителів Кінбурнського півострова. Під час експедиції були вивчені методи лову риби, зібрана колекція знарядь промислу. Найпоширенішим способом рибальства був вилов риби сітками, довжина яких могла коливатись від 50 метрів до 800

метрів. Для вилову різних видів риб використовували різні методи побудови сіток.

- Сітки одностінні «голиці» будували для промислу «сельді» – пузанка та кефалі. Розмір вічка складав 20-30 мм.

- Стюжована «стюжка» – це по суті та сама, одностінна, але крізь вічко в сітці пропускали вертикально нитку так, щоб утворити «карман» для риби. Такими сітками ловили тарань, рибець, ляща, судака. Розмір вічка коливався від 38 мм до 80 мм.

- Поріжові сітки мали пришиті до основної сітки додаткові «пахи» з двох сторін з більшими розмірами вічка. Вони використовувались для вилову бичка (розмір вічка 22 мм), глоси (розмір вічка 50-65 мм),

- «охани»- сітка для вилову осетрових порід риб, розмір вічка складав до 150 мм. «Камбальні кінці» – вид сіток розміром вічка 250-300 мм для вилову камбали. Рибалки Кінбурну широко використовували різні види пасток, найпоширенішими були ятерія і ставні неводи. Усі пастки складаються з безпосередньо пастки «головки», «котла» и крила.

Усі знаряддя рибальства рибалки виготовляли власноруч з сітяного полотна, використовуючи спеціальні голки «глиці», кожен рибалка мав їх цілий набір різного розміру. До індивідуальних засобів лову на косі належали ости, які називали «сандолею» – це тризубі або чотиризубі вила, якими рибалки на мілководді полювали на крупну рибу, найчастіше коропа. На кефальних озерах для вилову кефалі використовували мати – довгі, сплетені з очерету доріжки, які розстеляли на ніч на водному плесі. Під час експедиції було зібрано 4 види рибальських сіток, 2 ятерія, 3 ости, 6 шаматів, 4 грузків для сіток, також 46 фотографій рибалок середини ХХ ст.

Одяг становить важливу складову частину духовної і матеріальної культури народу. Під час експедиції нам пощастило знайти елементи одягу ХІХ ст. мешканців с.Василівки Кінбурнської коси, яка належить до Південного регіону України: жіночі та чоловічі сорочки, хустки, спідницю, фотографії кінця ХІХ ст. Зразки одягу дуже схожі на одяг донських козаків і козаків Кубані, що є доказом про давню спорідненість Кубанського козацтва і перших жителів - козаків Кінбурну.

Мета нашої експедиції досягнута. За три роки учасниками експедиції було зібрано біля 400 різних предметів матеріальної культури жителів Кінбурнського півострова. Ми тісно співпрацювали з Очаківським військово-історичним музеєм і Миколаївським музеєм суднобудування і флоту. За їх підтримкою у 2016 році у Очаківському військово-історичному музеї було відкрито виставку «Вони так жили», присвяченої побутовій культурі жителів коси, яка працювала майже рік і отримала велику кількість позитивних відгуків. Наступного 2017 року у Миколаївському музеї суднобудування і флоту нами була відкрита виставка «У царстві Нептуна», основу якої склали експонати, зібрані нами під час експедиції. Виставка тривала до 2019 року і теж мала успіх.

Список використаних джерел:

1. Глушко М. Українське народознавство. - Львів: «Фенікс», 1994.
2. Кустова С. Кинбурнская летопись. - Киев: «Геопринт», 2015.
3. Скуратівський В. Кінбурнська коса. // «Берегиня» №1 2006.
4. Польові щоденники експедицій за 2016, 2017, 2018 рр. учнів Василівської ЗОШ Очаківського р-ну. // Архів Василівської ЗОШ Очаківського р-ну.

Тверігінова Л.Є.,

заступник директора з наукової роботи
Миколаївський обласний художній
музейнім. В.В. Верещагіна,
м. Миколаїв

ДЕЯКІ ПІДСУМКИ РОКУ НАРОДНОГО ХУДОЖНИКА УКРАЇНИ АНДРІЯ АНТОНЮКА НА МИКОЛАЇВЩИНІ

Миколаївський обласний художній музей ім. В.В. Верещагіна зібрав за останню чверть двадцятого століття велику і різнобічну колекцію витворів миколаївських митців. В ній представлені: живопис і графіка, скульптура та предмети декоративно-ужиткового мистецтва. Твори найбільш знаних художників Миколаївщини, молодих талановитих авторів дають уяву про головні напрями пошуків митців Південного регіону.

Серед багатьох десятків імен художників краю ім'я Андрія Даниловича Антонюка, є чимало не самим відомим на теренах України, так і далеко за її межами.

Більш ніж тридцятирічна творча діяльність майстра представлена в музейній збірці тринадцятьма живописними роботами та графічним аркушем, що має назву «Очікування». Музей збирав їх майже сорок років, з початку 1970-х років (перший витвір поповнив колекцію у 1974 році).

Минулий, 2018 рік, на Миколаївщині був оголошений роком народного художника України Андрія Антонюка і це не випадково. Перед Покровою, в одне з найбільших православних свят – Маєстро Андрію виповнилося б 75 років. Чим же запам'ятається і чим був відзначений рік Антонюка на Миколаївщині, вже на початку наступного, 2019 року хотілося б пригадати.

Насамперед треба відмітити, що був створений Благодійний фонд Андрія Антонюка, до якого увійшли його син Данило та невістка Нателла Антонюки, відомі миколаївські митці, громадські діячі, поціновувачі таланта та творчості художника. Головною задачею (головним завданням) фонду є збереження та популяризація творчого надбання живописця, створення музею А. Антонюка на його малій батьківщині – у Первомайську. Завдання це не з легких зважаючи на